

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethica Guilielmi Adolphi Scribonii, Ex Aristotele Et Aliis
summis philosophis repetita**

Scribonius, Wilhelm Adolf

Hanoviae, 1593

VD16 S 5114

Liber V. Repetitionis Ethicorum.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56572)

LIBER V REPETITIONIS ETHICORUM.

Argumentum hujus libri.

Ahuc de virtutib. moralibus, que simplices dicuntur. Sequitur in libro quinto deinceps de Justitia, qua precedentes omnes in se cōplectitur, ideoque recte virtus simplicibus conjuncta dicitur.

CAP. I.

De Justitia.

Justitia qualis est virtus?

Est virtus res justas ultró agens.

Vide Plat.

Quomodo hac cum ceteris conferenda?

1. de repub.

Est hac omnium perfectissima, ideoque omnium aliarum domina & regina: ἡ δὲ εὐσθεος, καὶ τῶν ἀρετῶν δαμνατός: Neg. Hesperus, neg. Lucifer

August. 10

de civitate

Dei.

tam admirabilis est.

Quam ob causam?

Primó, quia nō de sua tantum, sed ad alteri commodam refertur. Deinde, quod aliarum virtutum actiones in se complectatur, ut dicitur: ἡ δὲ δικαιοσύνη συνιηφθῆναι πάντων ἀρετῶν.

Justitia in sese virtutes continet omnes.

Quomodo reliquas sub se continet?

Quia lex quam justus observat, & ad cujus normam vitam suam instituit, etiam fortibus officium suum præscribit, ne deterant ordinē, aut fugiant: Temperanti ne adulteretur: Clementi ne convitietur, & sic deinceps.

De speciebus Justitiæ.

Quotuplex est Justitia?

Universalis aut particularis.

Universalis quanam est?

Est obedientia erga omnes leges.

Justitia particularis quomodo definitur?

Est virtus suum cuique tribuens.

Anne sunt certa & distincta hujus generæ?

Dividitur in distributivam, quæ in omnium rerum, utpote honorum, pecuniarum inter cives dividendarum, æquali distributione versatur: & commutativam, quæ in omnibus commerciis & contractibus locum habet.

Quot sunt genera commerciorum.

Duo. Contractuum enim alii voluntarii sunt: emptio, venditio, sponsio, locatio: Alii involuntarii, & hi vel clandestini, ut furtum, veneficium: vel violenti, ut convitium, contumelia.

De justitia distributiva.

Quid faciendum ut observetur æqualis aut inæqualis distributio?

Proportio & rerum & personarum quibus aliquid tribuendum observanda est: alioquin enim criminationes & querelæ fiunt.

An proprie hic docetur de proportione?

Aristoteles eam hoc loco definit æqualitatem rationis, in quatuor minimis consisten-

tēm. Sed definitio proportionis est Arithmetice artis propria, hujus veró heterogenea.

In quibus autem quatuor minimis justus consistet?

Quia inter quos jus est, duo sunt: in quibus autem cernitur jus, itidem res duæ sunt.

Qualis proportio convenit justitiæ distributiivæ?

Proportio duplex traditur ab Arithmeticis: explicata vel disjuncta, quæ expressè quatuor terminis utitur, & conjuncta, quæ tribus tantum constat. Illa dicitur Arithmetica: hæc vero Geometrica. Distributiivæ autem Justitiæ convenit proportio Geometrica.

Qui hoc ostendis?

Quemadmodum in Geometrica proportionem, numerorum: ita hic rerum & personarum convenientia spectatur & proportio: ut nimirum unicuique conveniens & idoneum manus tribuatur, rerum peritis gubernatio reipublicæ, rudibus aliis servitia alia.

CAP. IV.

De Justitia commutativa.

In justitia commutativa quanam proportio observanda?

Arithmetica.

Quaratione hæc convenit justitiæ commutativæ?

Quod quemadmodum in Arithmetica proportionem ubique æqualis numerorum differentia observatur: Similiter in hac justitiæ spe-

50 GUILIELMI SCRIBONII
cie, nulla habita personarum ratione, tantum
exacta servatur æqualitas, nempe vel damni
vel lucri.

*Ergone justitia commutativa medium quiddam
erit inter damnum & lucrum?*

Omnino. Videndum enim ne aliis noceamus
aut nimium lucro, præsertim illicito inhiemus.

Quis est executor hujus justitia?

Judex. Hic enim est ἐμψυχον δίκαιον, jus arbi-
tratum, sive viva justitia: dicitur etiam arbi-
triter honorarius, item sequester.

Quo sensu Græcis jus dicitur δίκαιον?

A δίκαια & δίκαιον, quod totum bifariam
& tamen in æquas partes dividat. Unde δίκαιος
quasi δίκαιος, divisor vel adæquator.

Quodnam igitur officium est judicis?

Qualemcumque injuriam ad æqualitatem
absque omni personarum respectu traducere.
Ut si emptor aliquis venditorem circumvent-
rit, ut is octoginta tantum aureos retineat: cum
ante contractum uterque habuisset centum:
judicis erit viginti aureos emptori detractos
venditori adjicere.

*Præcipiturne etiam hæc æqualitas in lege
civili?*

*L. 2. C. de
resc. vend.*

Non exacte in illa observatur. Jurisconsulti
enim permittunt ementibus & vendenti-
bus inter se circumscribere, nec datur
actio, nisi ultra dimidiam pretii partem fa-
rit deceptus.

Ergo

Ergo semper damnum pro damno reddendum?

Sic quidem præcipit lex Talionis.

CAP. V.

Πηλ τὴ ἀππεπρωτοπς, De lege Talionis.

Jus Talionis quale est?

Si quod quisque facit, idem patiatur: sicut *Exod. 21.*
monet versus ille qui Rhadamantho adscribi- *Deut. 19.*
tur: Cuique pari si retuleris par, jus æquum e- *Luce 6.*
rit; ut oculum aliis eruenti oculus eruatur.

Estne hac lex semper justa?

Pythagorei quidem eam ratam habuerunt.
Non videtur autem universaliter in omnibus
locum habere.

Quibus argumentis hoc demonstras?

1. Quia permultum interest, utrum volen- *L. quicunq.*
tes & sciētes, an veró inviti vel per impruden- *C. de sero.*
tiam peccemus, aut quippiam faciamus. Ignor- *fug. l. in o-*
rantia enim peccati sæpe excusat. *mi parte.*

2. Deinde, quód qui incæperit & prior in- *ff. de juris*
iuriā intulerit, graviore pœna videtur dignus, *& facti*
quam ut simpliciter mutuū patiat. Et in igno- *l. si*
legibus civilibus plus sæpe vilis persona quàm *criminis,*
nobilis. *& l. servos.*

3. Tertió, quód in contractibus quibusli- *C. ad l. Jul.*
bet non semper locum habere videtur. *de vi publ.*

Non enim semper fieri potest commutatio *& rub. ff.*
rerum simpliciter similium aut æqualium, ut *de incen.*
libra ferri, & libra auri. Et de hisce imprimis *ruina,*
vide Christum Matt. 5. ubi legem Talionis re- *nauf.*
probat.

*Quando igitur locum habere potest jus illud
Talionis?*

Si res ipsæ analogia & proportione ad
qualitatem redigantur: Ut vinum & boves,
vel boves & calcei.

*Quomodo invenitur proportio, quæ res ad æquali-
tatem redigantur?*

Considerandum, quæ res sit magis necessi-
ria, & cuius major sit copia. Sic quia minor est
copia auri quàm ferri, ideo major est æstima-
tio auri quàm ferri: Frumentum carius ven-
ditur quàm lignum.

*Ergone indigentia humana in contractibus
omnia ponderare solet?*

Ita videtur. Crescente siquidem indigenti-
rerum, augetur earum pretium, minuitur æ-
tem ea decrescente. Quemadmodum crescens
delictis, crescere etiam solent pœnæ.

*Vide Jose-
phum.*

Sic Valerius libr. 7. cap. 6. refert, quendam
emisse murem ducentis denariis, ut famè qua
conficiebatur exleret. Ita cum Hierusalem
Vespasiano obsideretur, omnes suas facultates
una mensura tritici vel hordei commuta-
runt. Alii quisquillas magno emerunt pretio
ut ex Josepho refert Eusebius lib. 3. Eccles. 6.

*Quare omnium commodissimè fit adequatio
in emptione & venditione?*

Per nomisma. Hoc enim inventum est
omnia metiatur & adæquet.

Unde dicitur nomisma?

Quò rō vōus, à lege, quod non à natura, sed à lege sit ortum, & idcirco in nobis sitū, ut mutetur, vel inutile reddatur.

Quid igitur factum ante nomismatis usum?

Permutatio rerum facta fuit: ut apud Homerum dantur boves, æs, ferrum, mancipia.

C A P. VI.

De Jure civili.

Quid est jus civile?

Quod in societate & communione vite positum eò adhibetur, ut vel proportione vel numeri ratione satis magna sit multitudo hominum, qui liberi sunt, & æquo inter se jure vivunt.

Inter quos igitur locum maximè habet jus civile?

Inter homines liberos & æquales.

Anne etiam inter herum & servum: item inter patrem & filios locum habet?

Nō magis filio cum patre, & servo cum domino jus est quàm pedi aut manui cum toto corpore: filius enim pars quædam est patris.

C A P. VII.

De pleniore juris distributione.

Quotuplex est jus?

Duplex. Aliud naturale, aliud legitimum.

Quid est jus naturale?

Quod ex ipsa natura ortum ducit, ut eadem

54 GULIELMI SCRIBONII
fit ejusque ubique vis & facultas, ut quod tibi
non vis fieri, alteri ne feceris.

Annon igitur mutabilia sunt jura natura?

Rarissime inveniuntur causae ob quas mu-
tentur. Quae Deum respiciunt, simpliciter sunt
immutabilia, ut leges Decalogi. Quae vero ho-
mines concernunt, interdum mutari possunt.
Nimirum si duae leges concurrant, inferior ce-
dit superiori.

Quomodo hoc intelligendum?

Natura jubet, ut depositum reddamus: at si
furiosus gladium reposcat, quem apud te sanz
mentis deposuit, inique feceris, si ei restituas.
Lex enim superior valebit, quae est, Neminem
laedito.

Quid est legitimum vel positivum jus?

Quod tum primum valet cum est consti-
tutum, nec ullam vim antea obtinuit.

Estne hoc mutabile?

Potest mutari pro cuiusq; loci temporisq;
diversitate, non minus quam mensura & pon-
dus.

CAP. VIII.

De injusto.

Justitiae natura ex dissentaneis plene cognoscitur.

Quis igitur injustus? & quid injustitia?

Injustus est qui voluntate sua alteri facit in-
juriam.

Quot modis aliquis facit injuriam?

Tribus. Primo, si quis admittat aliquid im-
prudens

prudens contra eum, de quo nihil tale cogitatur, nec quo instrumento, nec qua de causa ageret. Et hoc genus injuriarum dicitur infortunium. Deinde, si quis non inconsulto quidem, sed tamen nec de industria aliquid facit. Et hoc genus dicitur delictum, non iniustitia. Aut si & consulto & cogitato fit injuria, & tum merito aliquis iniustus habetur, quæ injuria dicitur.

Cur autem qui ex ira aut alio affectu nocent, non sunt iniusti dicendi?

Quod ipsi non videantur auctores mali, verum ipse potius, a quo sunt incitati. Spectandum enim & hoc, utrum jure an injuria iratus nocuerit.

Estne iudex etiam iniustus habendus, qui inaequaliter distribuit, aut iniquum iudicium interposuit?

Si imprudens & ignarus hoc tulerit, crimen illud licet ei effugere: si vero sciens, vel ob gratiam, vel vindictæ cupiditatem iniustus appellandus.

CAP. IX.

Deiis qui injuriam patiuntur.

Fierine potest, ut quis sciens injuriam & volens patiatur?

Nequaquam. Nemo enim videtur alteri nocere, nisi contra ejus voluntatem. Deinde nemo volens cruciatur: Qui autem injuriã patitur, cruciatur: Ergo nemo volens injuria afficitur.

At ii tamen voluntariam injuriam patiuntur, qui propter amorem cupiditatemque opes suas dilapidant, vel vino se obruunt, quod sibi norunt obesse?

Minimé. Inferunt quidem sibi ipsis damnum nullam autem injuriam patiuntur. Unde nec Glaucus libr. 6. Iliados accepit injuriam, cum Diomedis aurea arma pro ferreis daret; quia in ipsius situm fuit potestate.

CAP. X.

De iis qui sibi ipsis inferunt injuriam.

Potestne quis sibi ipsi injuriam facere?

Per se quidem & proprié nemo dicitur, sed improprié.

Cur nemo dicitur proprié sibi inferre injuriam?

Quia duo contraria non possunt simul in eodem subjecto consistere. Qui vero inferre injuriam, peccat in excessu: Non potest igitur simul in defectu delinquere

Quomodo autem improprié?

Eó quod in homine ratio & concupiscentia, sint veluti personæ diversæ, quæ debent mutua officia, mutuamq; defensionem. Cum igitur altera debitum non præstiterit, alteram injuria afficit.

Quid de iis sentiendum qui seipsum interficiunt?

Faciunt illi injuriam, non tamen sibi ipsis, sed patriæ, quæ cive uno minuitur. Quare a republica etiam pœna est constituta in eos, et

vel tamquam cadaver á carnifice comburan-
tur, vel inhumati relinquuntur.

CAP. XI.

De æquitate.

*Coinciditne æquitas cum jure vel justitia par-
ticulari?*

Non omninó. Æquum enim & bonum
plerumque laudamus; contra veró vitupera-
mus, si summo jure severius lata sit sententia.

Quid igitur est summum jus?

Quando leges sine omni mitigatione & ex-
ceptione severe retinentur. Ut si judex furem
pauperem egestate impulsum, alioquin pro-
bum, supplicio afficiat.

Quid veró æquitas?

Æquitas est correctio legis, qua parte defi-
cit in universali. Est igitur lex veluti Regula
generalis. Æquitas veró tamquam exceptio
sive appendix.

LIBRI VI. ETHICO-
RUM REPETITIO.

Argumentum hujus libri.

Haftenus de virtutibus moralibus tum simpli-
cibus, tum que illis conjuncta est justitia. Sequitur
in libro sexto deinceps de virtutibus intellectivis.
Ubi quod Aristoteles de quibusdam subtilius ex
aliis philosophatus sit, quã veré disseruerit, omnia
acutus examinantur.